



Vårt ja til EU er et ja til fortsatt trygghet og velferd

Taler

Thorbjørn Jagland

Dato

18 juni 1994

Omstendigheter

Arbeiderpartiets ekstraordinære landsmøte

- 1 Da debatten om Marshall-planen raste på slutten av 40-tallet, ble det påstått
bl.a. fra kommunistene, at dette var et markedsliberalistisk prosjekt. Marshall-
planen var USAs gjenoppbyggingsprogram for Europa etter krigen. Einar
Gerhardsen svarte at han så gjennomføringen av Marshallplanen som en "form
5 for europeisk planøkonomi". Det viste seg at Gerhardsen hadde rett.

De samme argumentene gjentok seg om Norges tilslutning til
frihandelsorganisasjonen EFTA på 50-tallet. Igjen viste det seg å være galt at
Norge ble oppslukt i en europeisk markedsliberalisme.

10

Det ble sagt om NATO at NATO bidro til å øke spenningen i Europa og dele
Europa i to. Dette viste seg også å være galt.

- Vi fikk høre at EØS-avtalen ville svekke folkestyret, rasere
15 industriarbeidsplasser, undergrave miljøet og den norske velferden. Heller ikke
dette har slått til. Norsk økonomi er i vekst. Industriproduksjonen øker.

Nå brukes de samme argumentene mot EU som ble brukt om NATO, om
Marshall-planen, om EFTA, om EØS.

20

Jeg vil svare som Einar Gerhardsen gjorde om Marshallplanen, men med litt
andre ord: Maastricht-traktaten er et moderne svar på de felles problemene
landene i dag har.

- 25 Det er mye jeg er uenig i når det gjelder EU. Men dette kan ikke være
bestemmende for meg når det gjelder å ta standpunkt til hovedspørsmålet: Skal
vi følge den hovedkursen Norge har fulgt i hele etterkrigstida: Sterkest mulig

forankring i et internasjonalt samarbeid.

30

Jeg forstår godt folks usikkerhet og har ikke noen problemer med å skjønne nei-argumenter. Men da jeg hørte på neifolkets harselering med EU sist helg, måtte jeg spørre meg selv: Hvordan kan man drive det så langt? EU vil avskaffe folkestyret. EU vil rasere bygdene. EU fører til høyere arbeidsledighet. EU svekker velferdsstaten.

35

Jeg tror Norge ville gjøre en stor feil hvis vi bygde vårt forhold til det internasjonale samfunn på et slikt skremmebilde av våre nærmeste naboer. Jeg kan ikke med min beste vilje forstå når enkelte på nei-siden sier det blir enda viktigere for Norge å stå utenfor dersom Sverige og Finland melder seg inn.

40

Jeg skal i mitt foredrag argumentere for at norsk inntreden i EU sammen med de andre nordiske landene, er en videreføring av en utenrikspolitisk linje som Norge har tjent på i hele etterkrigstida. Vårt ja til EU er et fortsatt ja til trygghet og velferd.

45

Det moderne sosialdemokratiet ble i sin tid formet som en motvekt mot den brutale kapitalismen fra det 18. og 19. århundre.

50

Sosialdemokratiet stilte seg aldri negativ til den nye teknologien og den nye produksjonsmåten vi fikk på denne tida. Men vi stilte krav om at resultatet av produksjonen skulle fordeles rettferdig. Derfor handler dette århundres sosialdemokrati om demokratisering. Først stemmerett til alle, slik at de demokratiske organene skulle kunne brukes til å fremme rettferdighet. Senere kom kravet om medbestemmelse i bedriftene. Lover ble laget for å beskytte arbeidernes rettigheter. Frie forhandlinger og retten til å streike ble stadfestet som et viktig demokratisk prinsipp. Velferdsordninger ble bygget opp for å sikre alle like rettigheter til grunnleggende goder som helse, utdanning, bolig.

55

60

Når den høyreekstreme Jörg Haider i Østerrike går til angrep på Unionen, byråkratiet, lovene og reglene i Brussel, kjenner vi oss igjen i Carl I. Hagen's angrep på politikere, lover og regler her hjemme. Vårt svar har alltid vært at lover, regler og politikere er uttrykk for sivilisasjon. Uten det er det den sterkeste rett som gjelder. Sosialdemokratiets historie har vært historien om å bygge opp politiske institusjoner på alle plan. Vi har aldri trodd på at markedets usynlige hånd kan gi trygghet for alle. Etter markedsliberalismens herjinger over

65

store deler av verden på 80-tallet, kan vi trygt si: Den hånda som skal rette opp igjen alle skadene som ble påført oss i denne perioden, må være synlig. Med lover og regler, med politikk skal ny trygghet bygges opp.

Nasjonalstaten har hele tida vært den viktigste arenaen for demokratisk styring. Men det er ikke noe nytt at det diskuteres - slik vi gjør nå - hvordan nasjonalstatene kunne samarbeide tettere og på en forpliktende måte. For flere ganger i dette århundre har kapitalismen kommet i krise på grunn av landenes kamp mot hverandre. Når hvert land planlegger sin økonomi bare ut fra egne interesser og delvis gjennomfører tiltak som går på bekostning av andre land, vil det oppstå kriser som til slutt rammer alle.

Det var dette som skjedde på slutten av 20-tallet og som endte med krakket på børsen i Wall Street i 1929. Det utløste depresjonen og massearbeidsledigheten på 30-tallet.

Den briljante økonomen John M. Keynes som dannet grunnlaget for Nygaardsvolds tanker om "Hele folket i arbeid" og hvis tanker vi baserte etterkrigstidens økonomi på, så hvor det hele ville ende. I boka "The general Theory" snudde han datidens økonomiske tenkning på hodet. Han så og beviste hvordan den konservative tankegangen fordypet krisa og depresjonen. I stedet for å spare, måtte etterspørselen økes ved å få folk i arbeid. Når konservative økonomer og politikere sa at dette ville knekke økonomien på lang sikt, svarte Keynes at folk spiser ikke på lang sikt. De har krav på mat og arbeid nå. Men samtidig innrømmet han at det var vanskelig å få til en omlegging av politikken i denne retningen uten at flere land gikk sammen om det. Han ga uttrykk for at "i en situasjon der landene handler med hverandre i ulike valutaer og der det finnes bare private banker og handelsmenn som mellomledd mellom nasjonene, vil det alltid oppstå kriser og depresjoner".

Lærdommen av at ingenting skjedde var brutal. Massearbeidsledigheten spredde seg over hele Europa. Nazismen og fascismen vokste fram.

100

Planleggingen av et nytt internasjonalt økonomisk system startet allerede før krigen var slutt. Det var framsynte politikere og økonomer med Keynes selv i spissen, som hadde sett hva mellomkrigstida hadde ført til. Meningen var å få til "en ny internasjonalisme som skapte rom for økonomisk planlegging i nasjonalstatene", for å bruke Keynes sine egne ord.

105

Vi fikk det såkalte Bretton-Woodssystemet.

- 110 - USA som verdens ledende økonomiske makt, garanterte kursen på dollar. De andre landene bandt sin kurs til dollaren. Det kunne de gjøre fordi USA ga alle rett til å veksle inn dollar i gull til en fast pris. Dette ga praktisk talt faste valutakurser.
- 115 - Det Internasjonale Pengefondet ble etablert der landene hadde trekkrettigheter som gjorde det mulig å klare en midlertidig ubalanse i et lands økonomi slik at devaluering kunne unngås.

120 Resultatet ble et system som ga en enestående stabilitet på 50- og 60-tallet. Det var prisstabilitet, vi hadde lave renter, valutakursene var praktisk talt faste. Det var overskudd eller balanse i landenes økonomi.

Dette ga alle mulighet til å planlegge på lang sikt. Derfor gikk det framover for hvert år.

125

Det er disse målene eller kriteriene den Økonomiske Union dreier seg om. EU vil tilbake til stabilitet og forutsigbarhet. Ikke for å gjenta den form for økonomisk vekst vi hadde på 50- og 60-tallet. Det har vi ikke bruk for og det ville også være i strid med miljøinteressene. Men vi trenger denne stabiliteten for

130 å kunne gjennomføre en ny form for økonomisk vekst. Vekst på områder som gir oss økt livskvalitet, mer omsorg og et bedre miljø. Dette er samtidig en vekst som har muligheten til å skape full sysselsetting.

Jeg sier at vi må tilbake til den stabile situasjonen vi hadde på 50- og 60-tallet

135 fordi det systemet som ble etablert etter krigen, brøt sammen i 1971 da USA trakk tilbake sin ensidige erklæring om å garantere kursen på dollar. Dette førte til flytende valutakurser gjennom 70- og 80-årene. Samtidig fikk vi økende inflasjon og renter. Alle økonomiske aktører - enten det var regjeringer, bedrifter eller husholdninger - måtte beskytte seg mot de svingende kursene og de

140 svingende prisene og økende rentene. Alle ble forsiktige og kortsiktige. Og enda verre: Flere og flere begynte å spekulere i de svingende kursene. P.g.a. de høye rentene ble det mer lønnsomt å sette pengene i bank enn å investere dem i ny produksjon. Vi ble et spekulasjonssamfunn.

150 Dette skjedde samtidig med enda mer grunnleggende og dyptgående endringer i
industriksamfunnet. Vi er midt oppe i en teknisk utvikling som på mange måter
har like store konsekvenser som den 2. industrielle revolusjon for 100 år siden.
Denne teknologiske revolusjonen har mange sider. En av dem er at økonomien
155 blir enda mer internasjonalisert. Mer og mer teknologi og kunnskap legges nå
inn i produktene. Nesten ethvert produkt består av deler eller delkomponenter
fra mange land. Slik veves næringslivet i alle land inn i hverandre. De
multinasjonale konsernene er nå omdannet til konglomerater av morselskaper,
datterselskaper, filialer, alliansepartnere, lisensprodusenter og
155 underleverandører. Det er disse nettverkene som dominerer verdensøkonomien.

160 Den nye teknologien har også ført til at vi har ett globalt kapitalmarked. Når
milliarder av kroner kan overføres fra et land til et annet i løpet av sekunder, når
man kan sitte i Tokyo å spekulere på børsen i Frankfurt ved hjelp av en
datamaskin, så er det skapt en ny situasjon.

165 Vi må få styring over disse internasjonale markedskreftene hvis det igjen skal bli
mulig å drive nasjonal økonomisk planlegging.

Tenk bare på hva kombinasjonen av flytende valutakurser og de mye
mulighetene for pengeoverføringer gir av spillerom for valutaspekulantene. Selv
ikke store land kan stå imot når de bestemmer seg for å slå til. Og
informasjonsteknologien gjør at de kan følge enhver bevegelse fra sekund til
170 sekund. Når en slår til, slår alle til. Så er det gjort.

175 Vi er på mange måter der verden var på 20- og 30-tallet da det ikke fantes
tilstrekkelige mekanismer som bandt landenes økonomier sammen. Vi ser igjen
hvor farlig det er når nasjonalistiske krefter kan utnytte de styringsproblemer og
det kaos som oppstår når alle land kjemper mot alle.

EU er den eneste aktør i verdensøkonomien som har gjennomført tiltak og har
planer for å gjenopprette en stabilitet.

180 - Dannelsen av det indre marked er ikke et liberalistisk prosjekt. Det indre
marked reguleres av tusenvis av lover og regler. Uten dette hadde vi i Europa
hatt den sterkeste rett på et marked uten grenser.

185 - Planene om den økonomiske union likner til forveksling det systemet vi hadde på verdensbasis etter krigen.

Overgangen til en felles valuta vil avskaffe valutaspekulasjonen mellom landene. Den felles sentralbank skal få sine retningslinjer fra Det europeiske Råd der demokratisk valgte regjeringer sitter. Oppgaven til sentralbanken blir å gjennomføre den pengepolitikken Rådet bestemmer.

Den økonomiske politikken i Unionen skal baseres på prisstabilitet. Landene skal forplikte seg til ikke å la underskuddet på statsbudsjettet overstige en viss prosent av brutto nasjonalprodukt. Det hevdes at disse kriteriene er i strid med målsettingen om full sysselsetting. Sannheten er jo at fordi Norge har ført en politikk i samsvar med Maastricht-avtalens krav, har vi den laveste arbeidsledigheten i Europa. Norge er allerede et annerledesland fordi vi oppfyller alle kravene som er satt i Maastricht-traktaten. Hadde de andre landene i Europa hatt samme orden i økonomien som Norge, hadde ledigheten vært vesentlig lavere i alle land, inkludert vårt eget.

Nei-sidens hovedargument mot den økonomiske union er at kravet om prisstabilitet hindrer oss i å bekjempe arbeidsledigheten.

205 Spør fagbevegelsen om dette. På 70-tallet hørte vi lønnstakerne klage over at inflasjonen spiste opp lønnstilleggene og ødela konkurransevnen. Derfor har fagbevegelsen inngått i et inntektspolitisk samarbeid om å få renter og kostnader under kontroll. Det har alle tjent på. Vi har verdens beste fagbevegelse, og ingen skal få meg til å tro at den linjen den har ført, er i strid med sosialdemokratisk politikk.

På 50-tallet var det et uttalt mål å holde lav prisstigning. Det gikk til og med så langt at dette ble tatt inn i partiprogrammet der det het: "I forsvaret for lønnstakernes interesser er det en fundamental oppgave å sørge for prisstabilitet".

Kravet om å holde orden i statsfinansene er også i tråd med god sosialdemokratisk tradisjon og er en forutsetning for å holde full sysselsetting. En stat som over lang tid går med underskudd og blir forgjeldet, blir en svak stat som også undergraver det private næringslivet fordi den bidrar til å drive rentenivået i været. En stat som går med overskudd er en sterk stat som har

penger til å sette inn i ny velferd og ny sysselsetting.

225

Det som EU nå vil gjennomføre er derfor ikke noe markedsliberalistisk prosjekt. Det er et prosjekt for å gjenskape orden, stabilitet og forutsigbarhet som vil gi det enkelte land mulighet til å planlegge på lang sikt. Eller som Robert Kuttner sier det i boka der han skriver om markedsliberalismens fallitt: EUs økonomiske union vil sivilisere de brutale markedskreftene. Han ser EU's planer som viktige skritt mot et nytt, globalt økonomisk system. For som han helt riktig argumenterer for, så er ikke USA lenger sterk nok økonomisk til å kunne være den eneste garantisten for et stabilt valutasystem slik landet var fram til 1970. Heller ikke noe annet enkeltland eller enkeltregion er i stand til å fylle den rollen. Men regioner av land kan sammen gjøre det. Bl.a. derfor er den regionaliseringen som nå skjer i verden positiv. Den gir oss muligheter til å skape en bedre organisert verden. Jeg ser verdenshistorien som en lang marsj fra veidemennenes og stammesamfunnenes tid, til bysamfunnene som seinere av nødvendighet slo seg sammen i nasjonalstater. Nå slår nasjonalstater av samme nødvendighet seg sammen i regioner. Vi tar et nytt skritt i sivilisasjonens historie.

Jeg vil ikke bidra til å skjønne EU. For jeg er kritisk til svært mye. Framfor alt er jeg kritisk til den politikken som EU-regjeringene fører. Det skulle bare mangle. Disse er jo for en stor del høyreorienterte regjeringer. Da må vi gå til angrep på disse regjeringene. Ikke rive ned et samarbeid som en samlet venstreside i Europa ser på som nødvendig.

Maastricht-traktaten representerer en fornuft i en verden som nå preges av kaos. Den er en ramme som ulike ideologier kan kjempe om innflytelse innenfor. Den inneholder en målsetting som i korthet uttrykker det moralske grunnlaget som all politikk, må bygge på i framtida: "Felleskapet skal fremme en harmonisk og likevektig økonomisk utvikling, en bærekraftig og ikke-inflasjonsdrivende vekst som tar hensyn til miljøet, en høy grad av tilnærming mellom de økonomiske resultater, et høyt nivå for sysselsetting og sosial trygghet, en høyning av levestandarden og livskvaliteten, og økonomisk og sosial utjamning og solidaritet mellom medlemslandene".

I stedet for å stille oss på siden av det som skjer, må Norges oppgave være å bidra til å fylle samarbeidet slik at disse målsettingene kan nås. Hver og en som følger den europeiske debatten kan se at det nå foregår en kamp mellom to syn. På den

260

ene siden finnes de nyliberalistiske kreftene som har dominert tenkningen og styringen de siste to tiårene. De har drevet Europa inn i massearbeidsledighet og sosialt opprør. På den andre siden finnes et voksende antall mennesker som er dypt bekymret, innsiktsfulle økonomer og ansvarlige politikere. De krever en omlegging av politikken. På denne siden finnes fagbevegelsen og sosialdemokratiet, men også et borgerlig venstre/sentrum som søker nye veier for å bekjempe arbeidsledigheten og sosial urettferdighet. Her finnes også sosialt engasjerte bedriftsledere som ser sin oppgave å skape nye jobber, ikke gjenskape gårdsdagens urettferdige samfunn. Det er her på vår side som de nye ideene diskuteres. Det er de som har økende støtte i opinionen. Det er her vi hører hjemme.

Lederen for det italienske venstrepartiet sier:

"Skandinavias medlemskap i EU kan bli et vendepunkt for hele fellesskapet. Den sterke sosialdemokratiske tradisjon i Norden vil da bli en del av fellesskapets dagligliv og påvirke EUs utvikling videre på denne måten".

Det europeiske sosialdemokratiet har gjennom lang tid analysert situasjonen og lagt fram et offensivt program for hva Europa i fellesskap kan gjøre for å bekjempe arbeidsledigheten. Vi har kommet til den enkle konklusjon at vi ikke kan skylde på verden utenfor Europa. Det er ikke lavkostlandenes skyld, verken i Øst-Europa eller i den tredje verden, at vi har høy arbeidsledighet i Europa. Det er ikke frihandelen som er problemet. Det er ikke proteksjonismen som er løsningen.

Vi kan heller ikke skylde på den nye teknikken. Det er snarere den gamle teknikken som svekker arbeidsplassene.

De negative faktorene finnes i Europa. Europa er et stort hjemmemarked allerede. Det meste av de varene og tjenestene som produseres i de europeiske land, selges i Europa. Vi importerer svært lite fra andre, og vi selger svært lite til andre. Det er en stor fordel at vi har klart å skape slikt et stort hjemmemarked. Men vi har ikke utnyttet det store potensialet som ligger i dette. Hvis alle land gikk sammen om å øke etterspørselen og dermed skape flere jobber, ville det ikke skade noe av landets økonomi. Tvert i mot. Landene ville dra hverandre ut av krisa. Det er bare hvis et land prøver å gjøre det alene at det ikke går, slik også erfaringene var i mellomkrigstida. En samordnet investeringsøkning i Europa

ville få hjulene i gang, skape nye etterspørsel, nye jobber. Dette kan kombineres med målene om å bedre miljøet og livskvaliteten. For de nye investeringene må komme på områdene energi, miljø, byfornyelse, transport.

305

I dag er det et gap mellom det som spares og det som investeres i privat sektor på 6 pst. av brutto nasjonalprodukt. Altså en mangel på etterspørsel som tilsvarer 8-9 millioner jobber.

310 Dette må vi gjøre noe med. Men vi kan bare få det til med en samordnet strategi for Europa.

Vi må vri skattene fra skatt på arbeid til skatt på forurensning og bruk av naturressurser. Men dette kan bare skje i en skala som monner, hvis alle land
315 gjør det samtidig. Frykten for å komme dårligere ut i konkurransen fører i alle fall til at ingen gjør det i dag.

Vi peker på at det er nødvendig å foreta en sterk satsing på utdanning og opplæring. Vi foreslår et felles initiativ for å øke investeringene i kunnskap. Vi
320 vil ha fem millioner nye plasser i utdanning, omskolering og kompetanseheving.

Poenget er dette, partifeller: Vi må møte arbeidsledigheten med noe annet enn de nyliberalistiske kravene om lavere lønninger for de dårligst betalte,
325 fleksibilitet og reduksjoner i sosiale ordninger. Vi godtar ikke at arbeidsledighetsproblemen skal løses ved å skape en hær av underbetalte mennesker slik de har gjort i USA. Vi må snu saken på hodet. Problemet er ikke at de lavtlønte tjener for mye og at velferdsordningene er for gode. Problemet er at vi investerer for lite i det vi vil ha og vi investerer for lite i folks evner og
330 kunnskaper. Vi må sette folk først.

Partifeller, jeg vil appellere til alle om å være med på den nye offensiven for å redde Europas og dermed vår egen velferd. Vi trenger et solidaritetsalternativ, ikke bare for Norge, men for hele Europa. Det gjelder vår framtid. Hvis ikke
335 demokratiet vinner over arbeidsledigheten, vinner arbeidsledigheten over demokratiet.

Også i forhold til utenriks- og sikkerhetspolitikken møtes vi av nye realiteter. For det første at Berlinmuren har falt. Det har skapt en mulighet for å samle

Europa. De nøytrale landene har søkt om medlemskap i EU. Hvis befolkningen svarer ja i folkeavstemningene, vil neste utvidelse skje Østover. Det gamle tomrommet i Europa - Polen og Tsjekia - vil komme med sammen med Ungarn. Med Norden inne vil EU få grense til det store Russland. Vi kan da
345 spille en brobyggerrolle mellom Europa og Russland som så mange ganger gjennom historien har vært årsaken til ustabilitet. Det vil være i Norges interesse. I hele etterkrigstida har vi arbeidet for lavspenning mellom blokkene. Nå må vi arbeide for lavspenning ved å samle Europa. Det er bare EU som kan spille en slik rolle.

350

En annen realitet presser seg også på for Norge: NATOs råd har vedtatt at EUs sikkerhetspolitiske organisasjon - Vestunionen - skal være NATO's europeiske pilar. Bare ved fullt medlemskap i EU, kan Norge sikres full deltakelse i Vestunionen. Norge har alltid tjent på å være med for fullt i det vestlige
355 sikkerhetspolitiske samarbeidet. Ved full deltakelse i NATO fikk vi NATO til å føre en lavspenningslinje i forhold til Sovjetunionen. Det ble akseptert at fremmede styrker og atomvåpen ikke skulle plasseres på norsk jord i fredstid. Vi fikk samtidig aksept for at Norges sikkerhetsproblem - som besto i at vi var et lite land som var nabo til en supermakt - ikke var Norges problem alene. Vi
360 internasjonaliserte vårt eget sikkerhetsproblem.

Nå ligger ikke problemet på det militære området, selv om det kan gjenoppstå (vi vet ikke i hvilken retning utviklingen i Russland vil gå). Nå er det atomsikkerheten i nord som er problemet. Sovjetunionen dumpet og Russland
365 fortsetter å dumpe store mengder radioaktivt avfall fra sin atomdrevne nordflåte i våre havområder. Kjernekraftverket på Kola er en stor miljøtrussel. Dette er problemer som ikke Norge og Russland kan ordne alene. Russland har ikke penger. Vi er bare 4 millioner innbyggere. Det kreves titalls milliarder for å gjøre noe med problemene. Derfor må vi på nytt internasjonalisere våre
370 sikkerhetsproblemer. Vi må få resten av Europa til å se på den som sine. På samme måte som vi må se på Europas miljøproblemer som våre. Også her er det - ja, her mer enn på noe annet område - er det behov for et helhetlig perspektiv.

Partifeller, vårt ja til EU er et ja til fortsatt trygghet og velferd. Vi vil videreføre
375 en lang linje i norsk utenrikspolitikk. Vi vil være med å bygge et bedre og tryggere Europa. Hva kan venstresiden ha å tjene på å tegne et skremmebilde av EU? Den europeiske union betyr at demokratiske land har bestemt seg for å traktatfeste samarbeid på avgrensede, men viktige områder.

- De vil lage en sosial grunnmur for Europa.
- De vil samarbeide om økonomisk politikk og valutastabilitet.
- De vil samarbeide om enkelte justis- og politisaker. De vil gjennomføre flertallsbeslutninger på visse områder, f.eks. miljøpolitikken.
- 385 - De vil samarbeide tettere om utenriks- og sikkerhetspolitikken.

Det er EU som beskytter de faglige rettighetene i Europa, slik Kaare Sandegren har påvist. De angripes av nasjonale regjeringer. Det er ingen tilfeldighet at britisk fagbevegelse er så sterkt for EU.

Etter at Berlin-muren falt skrev jeg boka "Min europeiske drøm". Nei-folk og en del politiske kommentatorer prøver til stadighet å harselere med mine drømmer.

395 For meg var Berlin-murens fall en overveldende begivenhet. For det første fordi 70 års ideologisk kamp mellom kommunister og sosialdemokrater kom til en slutt.

For det andre åpnet Berlin-murens fall for den drømmen vi sosialdemokrater
400 alltid har hatt. Et samlet Europa. I boka argumenterte jeg for at det europeiske hus måtte fylles med nordiske sosialdemokratiske tanker. Jeg hadde lest Milovan Djilas "Nordisk drøm" som han skrev etter at han ble kastet i fengsel av Tita. Djilas var Titos nære medarbeider, men brøt med ham fordi han hadde kommet til - som oss - at kommunismen ville føre til en katastrofe. "Nordisk drøm" var
405 en hyllest til det nordiske sosialdemokrati som hadde klart å forme et moderne samfunn ved å kombinere demokrati med anvendelse av vitenskap og teknologi, ved å kombinere utjamning med økonomisk vekst, som hadde forankret sin samfunnsmodell i det internasjonale samarbeidet. Kommunistene hadde feilet på alle disse områdene. Diktaturet satte en stopper for alle nye tanker. De beste
410 vitenskapsfolkene falt i unåde. Det var ikke lov med nye tanker. De var ikke i stand til å ta i bruk ny teknologi. Isoleringen fra det internasjonale samfunn og internasjonal konkurranse førte til at hele samfunnet sovnet inn.

Nå danner det seg en reaksjon i vest mot framskrittet. Mot den økonomiske
415 veksten, mot den nye teknologien, mot internasjonaliseringen, mot frihandel og for økende proteksjonisme. Ingen her i salen deler dette synet, heldigvis. Men forfatteren Günter Grass mener at dette alternativet kan få økende tilslutning

420 hvis ikke det demokratiske venstre utarbeider et alternativ til både dette, som
han kaller reaksjonært og farlig, og til det markedliberalistiske alternativet som
heller ikke er noen løsning på tidens problemer.

Det er dette som er sosialdemokratiets oppgave i dag. Til det trenger vi Europa.

425 For 32 år siden fikk den serbisk-jugoslaviske forfatteren Ivo Andric nobelprisen
i litteratur for romanen "Broen over Disna" som han skrev under den 2.
verdenskrigen. Boka handlet om Bosnias vanskelige historie. Broen - som ble
ødelagt - symboliserer i romanen de muligheter mennesker har for å møtes og
overvinne motsetninger.

430

9. november 1993 ble en slik bro ødelagt. Den gamle broen over Neretva i den
herzegovinske byen Mostar. Slik beskrev den kroatisk Slavenka Drakulic broen:
"Det var som broen hadde et eget liv, som om den var besjelet av alle de
menneskene som hadde tatt seg over den gjennom dens fireårhundrede liv.

435 Tyskere, serbere, kroater, jøder, grekere, albanere, østerrikere, ungarere,
katolikker, ortodokse og muslimer." Hun skriver videre: "Ødeleggelsen av broen
over Mostar er et nederlag for vår søken etter udødelighet. I all sin skjønnhet og
eleganse var broen bygd for å overleve oss. Ettersom den symboliserte såvel
individuell skaperkraft som vår kollektive erfaring sto den høyt over vår jordiske
440 virkelighet. En død kvinne eller mann var en av oss, men broen fantes inne i oss
alle, for alltid. Så hvem er broens banemenn? Det må være mennesker som ikke
tror på framtida. Hva de enn sier, så tilhører de ikke sivilisasjonen, en sivilisasjon
som hviler på tidens ide, ideen om framtid."

445 Framtida kan bare sikres ved å se framover. Og ved å bygge broer, partifeller. Da
jeg var i Israel for en tid siden, snakket Shimon Peres om at han ville lage et indre
marked i Midtøsten. Jøder og arabere må begynne å handle med hverandre,
åpne grensene og føre landene inn i det samme interessefellesskapet som i
Europa. Slik vil en sosialdemokrat bygge broer i Midtøsten. Og kan de klare det
450 der, kan allting oppnås. Eller kanskje vi kan si at det er nettopp der det kan
oppnås. For der møtes religioner og kulturer som etter hvert kom til å se på
hverandre som fiender, men som likevel har det samme opphav. Samme
stamfedre, samme Gud. Fra Midtøsten fikk Europa viktige kulturimpulser,
særlig gjennom kristendommen. Vi kan si at i Europa møtes verdenshistoriens
455 to viktigste kulturer: Den indo/europeiske fra Grekenland og Roma, og den
semittiske fra Midtøsten.

460 Hvis Europa kunne bli ett kontinent som henger sammen og Midtøsten det samme: Et fredelig Midtøsten som kunne være en bro mellom et samlet Europa og kulturer og land lenger ut, det ville være noe.

465 Jo, jeg tror jeg foretrekker å ha en drøm. Jeg har bestemt meg: Jeg vil være med å bygge noe i stedet for å delta i et kor av negative overdrivelser om våre nærmeste venner. Det som er galt, vil jeg være med å forandre på.

470 Vi må fortsatt være byggmestere. Bygge broer, innen kontinentene og mellom kontinentene. Broer som fører oss mot en stadig bedre organisert og mer sivilisert verden.

Kilde

Journalist Jarle Skjørestads private arkiv.

Emner

475 Arbeiderbevegelsen, Arbeiderpartiet, EU, Europa, Innlegg

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/vart-ja-til-eu-er-et-ja-til-fortsatt-trygghet-og-velferd>

480

485

490

495